

G Ł O S
I G N A C E G O
S I W I C K I E G O

POSŁA TROCKIEGO

Na Sefsyi Seymowej dnia 16. Grudnia Roku 1794.

M I A N Y

NAYIASNIEYSZY KROLU PANIE MOY MIŁOSCIWY!
NAYIASNIEYSZE RPLTEY STANY!

Czas długi zatrudniając się urządzeniem Starostw, sly-
szeliśmy kilkakrotnie czynione demonstracye, Już to
większego, już mniejszego w Skarbie *deficit*, zaleciliśmy
w ostatku, żeby Kommissya Woyskowa Tabelę Woyska i
Expensy podała.

N. STANY, dawno Nam należało, weyrzec i wiedzieć
Stan Skarbu i Woyska, iestem zaś przekonany, że wiele
Nam ieszcze niedostaie, znam, że wszystkimi siłami,
powiększać Woysko powinniśmy. Lecz znam i to, i mówię że
urządząc dochody Skarbu, niepopelniamy nieprzyzwoi-
tości, zawsze mówię, że dochody, ze wszystkich rzrzedes,
A czer-

czerpać, a co się uczepnęło, oszczędnością miarkować należy.

Daymy połowę intrat naszych, (powiedział w tey Izbie w czasie przemocy gorliwy Minister,) Daymy połowę, abyśmy mieli drugą wolno, daymy drugą, żebyśmy mieli wolność; Te słowa utkwione są w pamięci i sercu moim, i mówię, na zebranie i utrzymanie się Kraiowych, któreby Nas od napaści zewnętrzney bróniły, bierzmy z kąd tylo i wiele wziąć można, nieopuszczając jednych, przed drugimi, Funduszów, bądźmy zaś pewni, że dobrą skłonnością da Obywatel, a żeby był bezpieczeny Kray od Przemocy Sąsiada, a żeby w własney był wolny Oyczyźnie, by w drugą, wyszedłszy z pierwszej niepopadł niewolę, by widział, w rozkładzie Podatków sprawiedliwość, w przeznaczaniu, na pierwsze potrzeby wzgląd najpierwszy, w wydatkach oszczędny zafunek.

Zastanowmy się nieco N. STANY, kiedy zajmuie Naszą troskliwość niedostatek Skarbu; czy też w przeznaczaniu ostrożnemi Nas czyni? kiedy szedł Projekt wyznaczenia Summy na Zagraniczne Interesa, podał JW. Bracławski Potocki na Posłów, Rezydentów, Konsulów gdzie są i niesą chyba byż kiedyś mogą, podał Tabellę 68 900, Czer: Zł: wynoszącą; My naznaczyliśmy Czer: Zł: Stotysięcy; Ostrzeżony jest wprawdzie Rachunek tey Summy na Seymie; Lecz coż z kąd, kiedy tak znaczna Summa z Woyskowego wyjęta Funduszu.

Przekładał JW. Kasztelan Łukowski, przypominając że są Dobra Opactwom nadane, na Zagraniczne Poselstwa; nastąpić miał N. STANY, w tey rzeczy wyrok: Lecz dorząd zawieszony; Fundusz od swego odwrocony przeznaczania, a Skarb na zastępstwo jego uszczerbiony.

Fundusz Dóbr po-Jezuickich, gdy różne Zakony, oświadczaią chęć dobrą Szkół utrzymywania, i gdy pod urzędzeniem Kom: Edukacyney, a pod dozorem przełożonych Zakonu, z lepszym dla Młodzi i Narodu pożytkiem, utrzymywa-

mywane bydź mogą. Takowy Fundusz do dwóch Milionów podobno wynoszący, i Naród życzy, i Jastrukcy tak Wtwa mego, iakoreż innych przełożyć Nam zleciły, i tylekroć gorliwi dopomnieli sie Posłowie, i godny kolega mój Proiekt podał, by był na Woysko użyty, my iednak zapominamy o tym.

Wskrzeszone, które Seym 1768. skassował Magdeburki, podniesione w nich Magistraty, i gdzie spokojnego wieśniaka, w zdarzonym z Sąsiadem sporze rozsądzić mógł zwierzchnik, tam płatych szereg wyznaczony Sędziów, których dochody o Dobra Rpltey przy miastach, oprzeć się muszą, ręce zaś oderwane od roli.

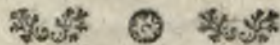
Zapomniano o tym, że Grunta włości miastom, nie naużytki Mieszkanców, ale na utrzymanie murów, Fabryk Militarynych są nadane; Kiedy podniesienie ich i Fortyfikacye, gdzie i iakie bydź mają, z Planu Kommissyi Woyskowej decydowane będą. Czemuż tych dochodów do funduszu Woyskowego nie przyłączyć?

Kommissye Boni Ordinis, po Kassach Miejskich, znaczne złożyły summy, które leżały do tego Seymu, spytać się należy; Czy są dotąd, słyseć się mi dało, że iuż potracone.

Dzieło Deputacyi koekwacyney, dawno przyniesione bydź powinno, i potrzebne dawno, dla porownania ciężaru Podatków, który przez rozność taxy, nierównie Obywatelom dotyka. Spoznienie koekwacyi, iest spoznienie sprawiedliwości Obywatelóm, iest spoznienie Skarbowego dochodu. To dzieło nowego Podatku nieustanowi, ale porówna i okaże, które Prowincye rzetelniey podatkuia.

Czy przez poprawę Taxy, czy przez approxymacie z Transaktów okaże Nam, wiele na Stwach przybywa, i w wiele z nich więć należy.

Opusciliśmy i puszczaemy tyle Funduszków, które do partykularnych nienależąc własności, naybliżej do użycia są położne, a tyle zeszło czasu na Proiektie Starostw, bez

którego za przyniesionym Koekwacyinam dziełem, wziąć można, co wziąć potrzeba i słusność wskaże.

N. STANY! Projekta przyniesione może dogodzą Licytującym, może dogodzą niektórym Starosom, ale niedogodzą sprawiedliwości, niedogodzą potrzebom Rpltey, o którą lękam się, żeby nieutraciła więcej, niżeli nadzieie wyśławiają pożytku.

N. STANY! nieraz dał się słyszeć głos gorliwości w tey uwadze, że nie przedane Starostwa powrócić mogą do szafunku Królów, i użyte w pomoc do ustalenia absolutney władzy.

Jestem przekonany, że do szafunku powrócić niepowinno. Lecz jeżeli dobra powrócić mogą. To może przyść do Prerogatyw Tronu wolność Summy użycia, a tym sposobem, albo ściągane Summy, albo jedyną dla niesposobności wypłacenia, dobra odejmowane, a drugim na ucisk pierwszych nadawane być inogą, i Fundusz w Pieniądzach wiecznie i łatwo stracony.

Lecz nieto ja uważam N. STANY: Ten, co zechce być Panem tego dotąd wolnego Narodu, niebędzie potrzebował na ucięcie Obywatelów, czy Summy czy Starostw szafunku, niebędzie utracił Funduszów, które iego być mają własności.

Przyznać potrzeba, że wielka panującym inozola, da, rami i szafunkiem Dóbr Dożywotnych torować do samowładztwa drogę, doświadczył podobno każdy tey odmiany, że kogo ubogiem miał na występach, opatrzonego naywiększym Funduszem znalazł nacyzęściey przeciw sobie, i niema prawie przykładu, żeby ktoreń samowładzca tą drogą do swego doszedł celu.

Lecz komu, władza nad Woyskiem wpadła w ręcę, i Skarb do zapłacenia iego, iuż ten wszystkiego dokazał.

Co

Woj. Cezar połączone mając Woyska w obu Gaudi Prowincy-
zech, zbrojny śmiało poszedł do Rzymu, tam zabrał Skarby,
ale ich nierozdał, a mając Skarb i Woysko stał się samo-
władczą Rzymu.

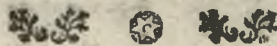
Sypał Skarbami Antoniusz. Niemógł jednakże ani nad
Senatem, ani nad wymową przemoc Cycerona, zienawi-
dzony w Rzymie, zbity od Octawiusza, i Świętość i życie
utracił. Następny Oktawiusz, nieużył Skarbow na dary, ale
tęgim rządem samowładztwo utrzymywać potrafił, Oktavi-
usz zaczął, Tyberiusz krwawym mieczem ugruntował Rzy-
mur niewolę.

Niegodziło się Królóm, utrzymywać w Węgrzech Au-
stryackiego Woyska, wprowadził je około 1670. w zrzęczney
porze pod czas Woyny Tureckiey, Leopold, trzeba było
popularne zniszczyć Familie, łatwo oskarżeni, padli ofia-
rą, Dóbr skonfiskowanych rozdać niepotrzebował, ale na
swój skarb zabrał, niewyszło lat 18. gdy Naród zupełnie
stracił wolność. Tym sposobem i Danii i Szwecii zaginęły
Wolności.

N. STANY: zastanówcie się w opisanu Magistratur.
Jeszcze przyidzie ta największa Magistratura Woyskowa,
którą do opisanu wraz po Skarbowey wziąć należało, zwaz-
cie, że to provisorie w Formę rządu wciśnione, dogodne
najsrożniejszey władzy, ale wolności Narodowey nadto
niebezpieczne, a z moiey i dla Was słuszne naydziecie bo-
jazni pobudki.

Próżno zaś rozumieć, że przedawszy Starostwa, mo-
żna zabezpieczyć Narodową wolność, a jeżeli nie z tey bojazni
lub innych pobudek, chcecie urządzać Starostwa, by Skarb
pomnożyć, niełącąc do urzędzeń gwałtowności; nieopusz-
czamy tych Funduszów, którem wylczył, idźmy do Sta-
rostw, ale nie wyzuwając Obywateli z Possessyi ich.

N.

N. STANY! Po długim i pilnym wszystkich Projektów i okoliczności rozważeniu, nieciemem za Przedaniem Starostw, bo jeżeli za Konstytucyami, mogą się rozchodzić Starostwa, łatwiej znikną rozdawane Summy. Jeżeli na przedaży czasięteraźniejszym, przez Licytacją zyskać Skarb zdaie się. To z czasem z podwyższeniem ceny Produktów i Handlu, na walorze Dóbr i na Jotracie, utracić może więcej.

Coż jeżeli kłeska, zniszczy Prowincye, jakże nie-szczęśliwi Possessorowie? którzy się wypłacić niezdofaia? A to czy się zgadza z maxymą Rządową, żeby niszczeni Obywatele podatkuiąc Skarbowi.

Jeszcze uważam N. STANY! że niezdofaiać Obywatele złożyć tych części, a zachęceni nowym bez Pieniędzy Dóbr kupna sposobem, odłuzać się będą, uważam, żeby te kapitały, z torych części złożone, w ręce możniejszych nieprzyszły, uważam co już tylekroć powiedziano, żeby w takim zlewie kapitałów do Skarbu, dotknięty Obywateł potrzebą albo dobra swe nayaniey przedawać, albo naydrażey procentować niebył zmuszony, uważam żeby kapitały albo do samey Stolicy, albo do iedney nie przeniosły się Prowincyi, a ztąd lękam się żeby Prowincya Litewska na cyrkulacyi Pieniędzy zawsze utracaiąca zubożoną niezostała.

Oto się lękam N. STANY, kiedy przedaż będzie nagła, jeżeli zaś do lat ściu czy więcej dla wymiarów, podziałów, sporządzenia Inwentarzów, solenności roznych, rozłożona będzie przedaż, lękam się niezmiernego Rpltey kosztu, lękam się zamięszania, a w koncu spodziewam się, że potyłu nakładach po zakłoceniu Obywatelów: Seym pieowszy lub drugi zniszczyć to wszystko będzie przymuszony. Zważcie N. STANY! nayprzód co do kosztu. Sto Lustatorów, a 50. Dworzan Skarbowych, nielicząc nadgrody. Tyło na same drogi attencją Pomiarów, i sustentacją naymiej 5. Tysięcy na conto przyszłego dochodu swego wybrał. Co rok

iuz

już wypndnie Summa 150,000. dodacie Miernicznych, Rachmistrzów Pisarzów, ci, naymaiey tyle drugie będą kosztować, otóż Expens bez percepty pułtora miliona co rok wynoszący, wystawmy sobie dopiero iakie wynikną zamieszania, iaka nastąpi insubordinacya Poddanych przeciw Possessorom.

Samo zbliżenie się Lustratorów taką wznieca w Ludu prostym, zawsze na odmiany pochopnym burzliwość, że wtenczas Possessor naylepszy prawdziwie w biednym jest stanie.

Swiadkiem bydź mogę N. STANY! Już będąc w obowiązkach Lustratora, w iednym Starostwie, naydywałem Rząd łagodny i Lud zupełnie zamożny, iednak skarżący się, w drugim w Proporcya pierwszych ieszcze mniej podatkujących a iednakże ubogich dla tego, że duch nienawisnego sąsiada wzbudził ich do pieni złośliwey z Possessorem, która lekkowierną uwiodła prostotę, a utrata Ludu i Possesora nie nadgrodzona. Niech ieszcze przyświadczą ci, co nieiż Krolewsczyczny, ale Ziemskie Dobra Dzierżawą lub zastawą trzymają. Co się dzieie, kiedy Kommissarz wśie przedzie, albo na weryfikacyi stanie. Teraz uważcie, co ci ucierpią; kiedy, Lustrator, Rachmistrz, Pisarz przeieżdzać się zechcą, kiedy Komornik dworne łany i sielskie Grunta pomierzać, miarkować, meliorować będzie, w iakiey niespokoyności zamieszaniu zostaną, i Possessorowie i Włóscianie; każde zaskarżenie, wysłuchać, każdą okoliczność rozebrać i sprawiedliwośćią umiarkować, co wszystko stopnia-mi od Rachmistrza, Komornika, do Lustratora przechodząc i czas zająć musi i dzieło zmitręzać będzie, ile ztąd dni rolnicznych i we wsi i we Dworze zginie, ile ztąd szkody w gospodarce wynikaie i ile Kray straci; bo ieden czas okolo roli z regularności utracony, ciężką przynosi stratę; a Obywatel, z produktów opłacać się musi, a iezeli, czego się łatwo w tłumie spodziewać, czy Lustratorowie czy officianci, krzywdzić będą włósoiań lub Possessorów lub Skarb

Rzpltey

Rpłtey w pomiarach, dokąd zaskarżenie; czy Kom: Skarbowa, w Koronie? czy Sąd Skarbowy w Litwie, odpowiedzieć zebrany m skargom wystarczają? mówię N. STANY że się zacznie na Expensie wielkim Skarbu, na zamięszaniu wł ścian i Possessorów, a do skutku, iakiego życzyście, nie wiem czy przyjdzie.

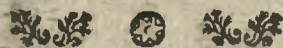
Widzę ieszcze, że za przemianą Królewsczyzn, w dobra Dziedziczne, ciężar stawienia rekruta, lokacyi Wojska, zarówno na dobra Ziemiańskie rozłożony, widzę że wolność poddaństwa, wsiów Dziedzicznych, porównana z nowodziedzicznymi będzie, tak w tych wszystkich Artykułach, utracając Dobr Ziemskich Possessorowie, tracić będą na spokojności utrzymania roli, tracić będą na wartości, nawygodzie i bezpieczeństwie. A gdy tyle pobudek razem zebranych, odwraca mój umysł od przedania Starstw, zdaje się, że na Czynsz oddane wieczny i Ekonomikę wydoskonalić, i dochód Skarbowy zwiększyć nayprostszym można sposobem.

Dzierżawa wieczna, uczyni Possessora troskliwym; czułym i baczny m o Lustracie co lat 12. wyznaczone, dadzą mu za pracę i nakłady, dosyć na użytek czasu, a tym samym nie stępią do pracy ochoty.

Po Lustracyi, którą sam z tego Seymu powierzoną miałem, widziałem w wielu miejscach, rozrobione grunta, osadzone rolnikami domy, widziałem różne ekonomiczne podniesione budowy i nic pewniejszego nad to, że Podatek ożywia Obywatela przemysł, jeżeli nie nad miarę nałożony.

Po ustafym Possessora życiu, niech stosowna do kraiu i natury ziemi nastąpi taxa, niech do nowej Possessyi zeszłego bliższemi będą successorowie, jeżeli się okaże dobre zagospodarzenie, pomnożenie gruntów, osada poddanych, kto się mimo uprzedzenia o królewsczyznach do ulepszenia

Dóbr

Dóbr Rpltey przyłożył, wart zawsze i w swoich Sukcesso-
rach odbierać rządowe względy.

Wielkie Starostwa dzielić się mogą na Folwarki, tak
jak są podzielone, partycya mniejsza, będzie trudna i zna-
cznych potrzebująca wydatków.

Lasy oprócz zdalnych i przyległych na grunta, Lasy to-
warne wyłączone być powinny, Lasy które w Kraiu uby-
wają znacznie pilnego potrzebują urządzenia, z którego po-
mnoży się Rpltey dochód, dziś mało czyniący.

N. STANY! Jeżeli będzie u Nas Praw Eksekucya, jeżeli
będą baczne czynnie Magistratury, pomnoży się intrata z tych
Dóbr Rpltey bez przedania onych, jeżeli czerze będą Prawa
i Magistratury, zginą i Dobra i Summy. Choć byście
najlepiej urządzili przedaz.

Wostatku, chcąc przedzey oglądać skutek urządzenia wa-
szego Starostw, Daycie moc Magistraturóm Skarbowym,
traktowania z Obywatelami, o dożywocie ich, przepisawszy
lat pewnych intratę, iaką Magistratury Obywatelom postąpić
mogą, Obywatel płacąc dzis więcej, niżeli przedtym płacił,
a niepewny co mu ieszcze płacić przyidzie; Sam się po-
kwapi, aby swoje wybył Prawa, i zdaie się, że dla uzyska-
nia rzetelney iakaby mu należała Summy nayrzetelniejszy
poda dochód.

Licytacya, gdy w obiegu lat pewnych, dobrze opisane
będą Lustracye, Czy iesz potrzebna, zostawię Waszemu
uznaniu, uważam zaś Licytacyę, że to frymark na szko-
dę albo Rpltey albo Obywatela, zawsze nieprzystoiny; nie-
chęci między Obywatelami zawodzący i podłością charakter
każący Narodu.

Niech sposób Lustracyi, będzie opisany, w tenczas nie-
bę. Licytacye potrzebne; Gdy rzetelnie wyciągnięta in-
trata, kto daie więcej daie na sperande, a to nayczęściejey
porywcze zawodzi nadzieie. Nieieden Licytuący Królew-
waczy-

szczyzną utracił swój majątek. Skarb zgubionemu Dzierżawę odebrał, a na drugiej Licytacji sam utracił, iakże taką korzyść pogodzić z dobrem Kraiowym i przystoynością.

Rząd Kraiowy, niepowinien brać przed się takich Prawideł, przez które Obywatele ubożeć mogą.

Nie to jest Kraj bogaty, gdzie z wyciśnionego od Ludu grosza Skarb napelniony, a Obywatele ubóstwo gniecie, ale ten bogaty i szczęśliwy, gdzie Obywatel bez swego zniszczenia daie do Skarbu co należy, i w potrzebie dać może więcej.

Stan Skarbu i stan Obywateli Angielskiego Narodu, jest nayrzetelniejszym tej prawdy dowodem.

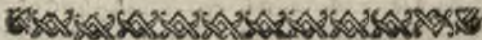
Skarb naybogatszy, iedną wyniszczy przygoda, a gdy Obywatel ubogi, iakże w ten czas okropny stan Kraiu.

Przywiódł na onegdayszey Sessyi godny Poseł, przykład urzędów zeszłego Fryderyka: mieszkające na pograniczu Pruskim, miałem zręczność uważyc Ekonomikę i skutki iey. Ten sławny z Rządów swoich Król, Dobr kameralnych nieprzedawał, chodziły one dzierżawą, ale Dzierżawców odmieniać niechciał, były co pewne lata Lustracye i z nich przypisywano czynsz na Lata następane, ile Licytacji nie używał nigdy.

Te uwagi przełożyłem Wam N. STANY, uczynicie iak się będzie zdało, uważam, na przedanie, przemagającą skłonność Waszą, ale ia z przekonania mego, nigdy się na to niezgodzę, i Wam N. STANY, więcej się lękać, niżeli bydz skwapliwemi należy.

Starajmy się rzetelnych szukać pożytków, a Pożytkę przystoynością miarkować.

Non enim quidquam utile honestum, sed honestum utile

3041